

УДК 316.485.22:316.772]:321.64(476)

Протестні комунікації в Білорусі після виборів президента 2020 року: засоби та їх ефективність

Ігор ПАРФЕНЮК

канд. н. із соц. комунік., доц.

Київський національний
університет культури
і мистецтввул. С. Коновальця, 36,
Київ, Україна, 01133

parfeniuk10@gmail.com

ORCID ID 0000-0001-6203-2356

© Парфенюк І., 2021

Мета дослідження передбачає вивчення сучасних засобів комунікацій під час протестів, а також аналіз їх ефективності на прикладі Білорусі. Методологія дослідження полягає в застосуванні таких загальнонаукових методів як: синтез, аналіз, узагальнення, порівняння, які дали змогу дослідити особливості, проблеми й можливості використання традиційних та новітніх засобів комунікацій під час політичних протестів. Наукова новизна роботи полягає в тому, що в статті узагальнено знання про специфіку використання традиційних та новітніх протестних комунікаційних засобів у сучасних умовах, здійснено аналіз їх результативності на прикладі Білорусі. Зроблено висновки про те, що новітні онлайн інструменти в сучасних протестних комунікаціях відіграють ключову роль, адже навіть традиційні засоби, наприклад — протестні акції, координуються за допомогою месенджерів і соціальних мереж. Водночас, традиційні засоби не втрачають своєї актуальності, оскільки ефективність протесту без їх використання була б невисокою. Тому вдале поєднання традиційних та новітніх засобів, офлайн і онлайн комунікації забезпечує найкращу результативність протесту. Щодо дієвості та ефективності засобів комунікації, які використовували протестуючі в Білорусі, варто відзначити їх ефективність, хоча й не було досягнуто основної мети — зміни влади. Це пояснюється низкою обставин, зокрема, епідеміологічною ситуацією, швидкою реакцією команди О. Лукашенка та роботи всього державного апарату, силових структур для приборкання хвилі протесту. Також самопроголошений президент застосовує симетричні заходи проти опозиції, організовує провладні акції, мобілізує своїх прихильників, робить ставку на силовий блок. Тому можна констатувати, що боротьба між владою і протестуючими ще триватиме, а кінцева перемога залежатиме від уміння швидко реагувати на внутрідержавні та зовнішні події, правильно використовувати наявні ресурси, зокрема організовувати ефективні інформаційно-комунікаційні кампанії.

Ключові слова: протестні комунікації, вибори, Білорусь, комунікаційні технології.

PROTEST COMMUNICATIONS IN BELARUS AFTER THE 2020 PRESIDENTIAL ELECTION: MEANS AND THEIR EFFECTIVENESS

Ihor Parfeniuk

PhD in Social Communications, Associate Professor
Kyiv National University of Culture and Arts
36, Ye. Konovaltsia St., Kyiv, Ukraine, 01133
parfeniuk10@gmail.com
ORCID ID 0000-0001-6203-2356

The purpose of the research is to study modern means of communication during protests, as well as to analyze their effects on the example of Belarus. The research methodology consists in the application of such general scientific methods as synthesis, analysis, generalization, comparison, which allowed to explore the features, problems, and possibilities of using traditional and modern means of communication during political protests. The scientific novelty of the work is that the article summarizes the knowledge about the specifics of the use of traditional and modern protest communication tools in modern conditions. The author carried out the analysis of communication tools efficiency on the example of Belarus. It is concluded that the latest online tools in modern protest communications play a key role because even traditional means, such as protests, are coordinated through messengers and social networks. At the same time, traditional means do not lose their relevance, as the protest effectiveness without their use would be low. Therefore, a successful combination of traditional and modern means, offline and online communications, provides the best results of the protest. Regarding the effectiveness and efficiency of communication means used by the protesters in Belarus, it is worth noting their effectiveness, although the main goal — a change of government — has not been achieved. This is explained by several circumstances, in particular, the epidemiological situation, the rapid reaction of O. Lukashenko's team, and the work of the entire state apparatus, law enforcement agencies to curb the protest wave. The self-proclaimed president also takes symmetrical measures against the opposition, organizes pro-government rallies, mobilizes his supporters, and relies on the power bloc. Consequently, it can be stated that the struggle between the authorities and the protesters will continue, and the final victory will depend on the ability to respond quickly to domestic and external events, to use available resources, in particular, to organize effective information and communication campaigns.

Keywords: protest communications, elections, Belarus, communication technologies.

Актуальність теми дослідження

Новітні засоби комунікації дозволяють практично будь-якій людині, що має смартфон і доступ до інтернету, впливати на громадську думку, бути почутою й отримати зворотній зв'язок від своїх реципієнтів, за допомогою поширення суспільно важливої інформації. Казати неправду стає все менш вигідно для бізнесменів, активістів, політиків і інших публічних людей, які дбають про свою репутацію й потребують схвалення основних груп цільових аудиторій. Цю тезу починають розуміти навіть авторитарні керівники, глави держав, а ті, які не розуміють, втрачають довіру й підтримку, що призводить до «кольорових революцій», краху політичної системи, втрати легітимності тощо.

Постановка проблеми

Особливо активно нові комунікаційні технології використовуються під час протестів у країнах, де влада контролює всі офіційні канали комунікації, а опозиція вимушена залишатися в тіні. Яскравим прикладом такої ситуації є Білорусь. Саме через масштабні фальсифікації президентських виборів, через тривале пригнічення демократії в країні, білоруси вийшли на масові протести, які були жорстоко подавлені самопроголошеною владою. Неможливість використовувати офіційні канали комунікації (фактично всі опозиційні — були позбавлені ліцензій, а опозиціонери у в'язницях чи вимушено перебувають за кордоном), спричинила необхідність народу мобілізуватися й самоорганізовуватися за допомогою месенджерів, соціальних мереж та різних інтернет-платформ.

З огляду на все перераховане, виникає науковий інтерес щодо вивчення використання новітніх засобів комунікації під час протестів, дослідження їх дієвості та ефективності, зокрема на прикладі Білорусі.

Аналіз досліджень і публікацій

Загальні аспекти білоруського суспільства розкрито в наукових працях Г. Шипунова (2014), В. Шадурського (2011), В. Сіліцькі (2003), А. Кураса (2015) та інших. Особливості поведінки й комунікації громадян Білорусі вивчали Д. Фурман, Ю. Павлович (2017). Питання протестних комунікацій розглядали такі дослідники як: Г. Брестова (2015), Г. Почепцов, Д. Кіслов, І. Жилияєв тощо.

Однак, незважаючи на наявність деяких наукових розвідок, наближених до теми статті, питання використання новітніх технологій та вивчення їх специфіки й ефективності під час протестів потребує додаткової наукової уваги.

Мета статті — дослідити сучасні засоби комунікацій під час протестів, проаналізувати їх ефективність. *Завдання*: виокремити та проаналізувати традиційні й новітні засоби протестних комунікацій на прикладі Білорусі; визначити та порівняти їх результативність; з'ясу-

вати можливість проведення протестів без використання традиційних засобів.

Виклад основного матеріалу

Визначення протестних комунікацій тісно пов'язане з поняттям політичного протесту, який може набувати різних форм активності або бездіяльності, що впливатиме й на саму комунікацію. Протестні комунікації — це процес обміну інформацією (поглядами, ідеями, емоціями, фактами тощо) у ході політичного протесту.

Як зазначає Г. Брестова, політичний протест — це не тільки масові акції спротиву на вулицях великих міст, страйки працівників окремих галузей господарства, а і фрондизм у молодіжній чи творчій спільноті, парламентська опозиція, внутрішнє несприйняття окремим індивідом процесів, які відбуваються в державі. Протест, залежно від умов та ресурсів, може переходити з однієї форми в іншу, змінювати цілі й засоби, ставати більш або менш радикальним. Тому, «чисті» види протесту зустрічаються рідко. Акція спротиву може мати риси одночасно декількох видів. Протест як соціально-політичний феномен може виражатися в активних та пасивних формах. Пасивні форми політичного протесту не потребують громадської активності. Вони проявляються в ігноруванні виборів (електоральний абсентеїзм), голосуванні проти всіх, політичній аномії (політична апатія та безпорадність). Прояви пасивного протесту значно знижують демократичний потенціал суспільства, що особливо небезпечно для перехідних суспільств (Брестова, 2015, с. 231–232).

Натомість активні форми протесту не можуть обходитися без комунікацій між їх учасниками, без мобілізації й координації дій. Тому протестні комунікації зазвичай притаманні активним формам громадського спротиву, поширюються через традиційні та новітні засоби.

Зі зростанням значення інтернет-технологій стали актуальними віртуальні форми протесту: хакерські атаки з метою отримання закритої інформації, Ddos-атаки тощо. З'явилося поняття хактивізму — хакерства в політичних цілях. Соціальні мережі стали платформою для обговорення актуальних проблем та організації акцій протесту (Брестова, 2015).

Політичні протести в незалежній Білорусі набували різних форм: від пасивних, що призводило до низької явки на виборах, політичної бездіяльності, інертності і зневіри в можливість щось поміняти до яскравих активних форм, що свідчать про значний процес у розвитку білоруського громадянського суспільства.

Оголошення переможцем виборів діючого президента Білорусі у 2020 році (80,10% голосів виборців) призвело до масових мирних протестів через масштабні фальсифікації. Під час голосування на платформі «Зубр» було зареєстровано 6798 порушень, значна частина

виборців, аналітиків, політологів висловили переконання в перемозі опозиційного кандидата — Світлани Тихановської. За офіційними даними вона набрала всього 10,12 % голосів (лише 588,622 громадянина), але цю цифру спростовують масові мирні протести, які охопили всю країну. На багатьох підприємствах розпочалися страйки з вимогою провести чесні вибори та припинити тортури над затриманими учасниками протестів. За підрахунками незалежних ЗМІ та експертів лише в Мінську було близько 400 тис. протестувальників, що, звісно, суперечить результатам виборів у столиці. Протестувальники вимагали проведення чесних виборів, звільнення політв'язнів, відставки О. Лукашенка, проведення політичної й економічної реформи в країні, розслідування тортур та насилля з боку правоохоронних органів, оприлюднення повної інформації щодо смертності від пандемії коронавірусу. Влада Білорусі пояснює протести по всій країні «зовнішніми впливами інших держав» (у першу чергу — країн НАТО та США), які надають «підтримку місцевим націоналістам і екстремістам» і, у такий спосіб, прагнуть встановити контроль над цими країнами (І. Логвиненко & Є. Логвиненко, с. 55–56).

Під час протестів у Білорусі активно використовувалися як традиційні, так і новітні засоби комунікацій. Цей поділ досить умовний, адже на практиці варто розглядати систему комунікаційних інструментів, які тісно між собою пов'язані (наприклад, щоб організувати мітинг або страйк — традиційний засіб, використовувалися соцмережі та різні інтернет-платформи — новітні засоби).

Загалом до традиційних засобів найчастіше відносяться офлайн-комунікації, а до новітніх — онлайн комунікації.

Так, серед традиційних засобів, що використовували протестувальники, можна віднести таку акцію, як «Марш волі». Вона відбувалася у форматі «дворового маршу»: демонстранти влаштовували не одну велику акцію, а багато місцевих, що змушувало поліцію розпорошувати свої сили. У Мінську проходило десятки таких акцій у різних частинах міста. Люди збиралися у своїх дворах і йшли невеликими колонами до визначених у кожному мікрорайоні пунктів. Найчисельніші колони подекуди налічували понад тисячу людей. На «Марш молодості» в Мінську зібралося приблизно 150 студентів. Вони планували пройти до центру столиці. Проте поблизу станції метро «Площа перемоги» їх почали затримувати силовіки. Також у столиці демонстранти формували «ланцюги солідарності» — від кількох осіб до кількох десятків. Біля «червоного костюлу» та Будинку уряду страйкували пенсіонери. Літні люди тримали в руках плакати «Пенсіонери — проти насилля» та скандували: «Йди геть!» та «Свободу нашим внукам». Сотні студентів виходили на протести біля своїх університетів, влаштовували сидячий протест біля одного з корпусів Мінського держуніверситету.

Відомим прикладом традиційних засобів протестних комунікацій стали акції жінок у білому, що закликали припинити насилля (в цьому був ще й певний символізм через зневажливе ставлення О. Лукашенка до жінок). Схожі заходи почали організовувати професійні спільноти: медики — біля своїх лікарень, студенти — біля ЗВО, шахтарі — перед своїми підприємствами тощо. У рамках страйку державних підприємств траплялися поодинокі акції шахтарів, коли вони приковували себе в шахті, відмовляючись підніматися на поверхню. У жовтні почали щотижня проводити марші пенсіонерів, а пізніше — також акції людей з обмеженими можливостями. Традиційно з другої половини серпня щосуботи в країні відбувалися жіночі протести, а щонеділі — загальний марш. Недільні марші в Мінську були найбільш масштабними (зазвичай, не менше 100 тисяч).

Серед одиночних акцій, як приклад, можна назвати протест шахтаря Ю. Корзуна із Солігорська. Гірник прикував себе в шахті наручниками до гірничодобувного обладнання і вимагав послабити тиск із боку керівництва підприємства на страйком та відставки О. Лукашенка.

Іншим потужним інструментом протестного впливу та комунікації стало створення опозицією Координаційної ради для передачі влади, члени якої ведуть переговори з представниками керівництва різних європейських країн. Зокрема, унаслідок таких переговорів багато країн засудили владу Білорусі та ввели проти неї низку обмежень. Так, Велика Британія, Канада і країни Балтії запровадили санкції проти Лукашенка й інших офіційних осіб, причетних до ймовірної фальсифікації виборів президента Білорусі й жорстокого придушення акцій протесту, аналогічні санкції запровадили Європейський союз і США; у санкції ЄС прізвище О. Лукашенка внесли дещо пізніше, у США ж він перебуває під санкціями ще з 2006 року.

Серед різних подібних акцій варто згадати ті, що здійснювали вплив на силовиків. Так, люди виходили навпроти них із червоними та білими квітами. Коли силовики опускали щити, деякі дівчата їх обіймали.

До традиційних інструментів впливу можна віднести і використання символічних атрибутів під час акцій та на видних місцях. Біло-червоно-білий прапор, що був офіційним прапором незалежної Білорусі з 1991 по 1995 роки, а також прапором Білоруської народної республіки в 1918 році, став символом демократичної опозиції та всіх противників О. Лукашенка. Його використання фактично заборонено, на демонстраціях міліція часто конфіскує ці прапори, а його власникам дають штрафи та короткі терміни ув'язнення. Серед інших символів — герб Погоня та пісня «Ваяцкі марш» (Мы выйдзем шчыльнымі радамі), які також використовувала БНР. Так, мешканці

житлового комплексу «Каскад» у Мінську намагалися підняти величезний біло-червоно-білий прапор. Один кінець стягу розмістили на 24-му поверсі, а інший — майже сягав землі. Його розміри становили 71 на 36 метрів. Зрештою сюди приїхали силовики та з двох сторін дахів обрізали кріплення прапора. Однак люди все ж встигли його підняти й забрати собі.

Протестувальники також часто співали пісні «Пагоня», «Купалінка», «Мури» (переклад пісні Яцека Качмарського) та «Перемен» Віктора Цоя. Народним гаслом протесту став заклик «Жыве Беларусь». Деякі протестувальники використовували офіційний прапор Білорусі, зокрема як символ єдності суспільства всупереч різним поглядам.

Щодня білоруські музиканти збиралися під будівлею державної філармонії в Мінську і співали на знак солідарності й культурного протесту. Хтось створював маленький майданчик і просто з людьми співав пісні або скандував: «Лукашенко — в автозак!». Спів білоруською — разом із біло-червоним прапором — став одним із символів мирного протесту, свободи й перемоги.

Популярним засобом стало розклеювання листівок із політичними гаслами, вигукування з вікон будинків чи транспорту фрази «Жыве Беларусь!». У Мінську люди розвішували червоні й білі стрічки на поручнях та фарбували лавочки в кольори національного прапора. На проспекті Дзержинського в столиці Білорусі стрічками обвішали статую зубра. Пізніше комунальники зрізали стрічки з поручнів і перефарбовували лавочки. Це відбувалося під суворим контролем силовиків.

Серед новітніх засобів протестних комунікацій у Білорусі варто назвати соціальні мережі. Фактично всі акції координувалися за їх допомогою. Одним з основних джерел інформації та інструментом координації дій став месенджер Telegram. Раніше можливості охопити велику аудиторію в такий спосіб не було. Крім того, у розпорядженні Світлани Тихановської (одна із лідерів опозиції) залишився Youtube-канал «Країна для життя», який створив і розвивав позбавлений можливості балатуватися в президенти Сергій Тихановський. У різних містах Білорусі на певний час зникав доступ до інтернету — і мобільного, і стаціонарного. У такий спосіб влада намагалася блокувати таку активність.

Окрім вуличних протестів набули популярності флешмоби в інтернеті. Професійні спільноти та колективи писали відкриті листи, записували відеозвернення із закликами продовжувати протест. Періодично з'являлися відеозвернення силовиків та працівників державних компаній про те, що вони йдуть у відставку на знак протесту.

Потужним інформаційним ударом проти влади стали записи білоруських спортсменів, що поширювалися через інтернет. Зірки бі-

лоруського спорту записали звернення до чиновників та закликали припинити тиск на них. У зверненні спортсмени розповіли, що силовики приходять до них та погрожують, а також наголосили, що оприлюднять усі прізвища тих, хто тиснув на них та їхні родини.

Велику вагу під час протестів займають вчинки чи діяльність народних активістів, які стають відомими завдяки чуткам та відео, що поширюється в інтернеті. Так, одним із символів білоруського протесту стала сімдесятитрирічна Ніна Багінська. У середині серпня в мережі з'явилося відео, де літня жінка несе в руках червоно-білий прапор, а коли ОМОНівець намагається її зупинити, із викликом відповідає: «Я гуляю». Н. Багінська — білоруська активістка й націоналістка, яка виходить на протести з 1988 року, вболіває за білоруську мову й культуру, а ще її не раз затримував ОМОН. Після популярності цього відео, почали проводитися жіночі акції в Мінську під назвою «Я гуляю». Зокрема, кілька десятків жінок із червоно-білими парасольками прогулювалися поблизу одного з торгових центрів.

Вагому силу інтернету білоруси побачили ще під час ігнорування владою пандемії коронавірусу. Люди почали створювати горизонтальні зв'язки, передавали інформацію й координували зусилля за допомогою месенджерів і соціальних мереж. Вони навчилися допомагати один одному під час пандемії, самі шили костюми й маски. Це показало людям, що вони здатні на співпрацю між собою, що вони можуть діяти в обхід влади. Яскравий приклад: реальна статистика померлих через коронавірус у Білорусі замовчувалась. Із медиків брали підписку про нерозголошення інформації. Й ось фельдшер із Ліди (місто в західній частині Білорусі) наважився назвати справжні цифри по своїй дільниці. Його відразу звільнили. Але люди за три дні зібрали йому кошти, еквівалентні річній зарплаті.

Також потужним інноваційним інструментом стало поширення за допомогою інтернету мемів, фотожаб, карикатур на президента, події в країні тощо.

На противагу діям опозиційно налаштованих громадян, влада теж застосовувала ряд комунікаційних інструментів та засобів впливу. Більшою мірою — традиційних. Насамперед використовувався адмінресурс, жорсткі силові придушення, блокування інтернету тощо.

За даними ООН, під час жорстких дій силовиків проти протестувальників було затримано понад 30 тисяч людей. Також надходили повідомлення про катування та жорстоке поводження, кілька людей загинули. Опозиційна кандидатка Світлана Тихановська була змушена виїхати до Литви.

Білоруська влада намагалася всіма засобами придушити будь-які форми протесту, незважаючи на те, чи є конкретні дії забороненими. Наприклад, комунальники знімали біло-червоно-білі прапо-

ри чи просто комбінації кольорів із балконів громадян, або людину могли затримати за тримання в руках чистого аркуша (як натяк на протестний плакат). Протестувальники реагували на такі дії акціями, що покликані довести репресії до абсурду й показати їхню незаконність. Однією з таких форм протесту можна вважати те, як щодня люди з протестною символікою збиралися на подвір'ях між багатоповерхівками — сиділи, розмовляли, іноді відбувався вуличний концерт. Оскільки в країні заборонили несанкціоновані мітинги, їх регулярно відвідували силовики.

МЗС Білорусі скасувало акредитацію всіх журналістів, які працюють в іноземних медіаорганізаціях. Олександр Лукашенко підписав поправки до кодексу про адміністративні правопорушення і процесуально-виконавчий кодекс Білорусі. Водночас, голова Ради Республіки Національних зборів Республіки Білорусь Наталія Качанова повідомила, що нове законодавство передбачає серйозні штрафи за використання будь-якої «невстановленої символіки».

Однак, так само білоруська влада зрозуміла, що використання самих репресивних методів лише погіршує ситуацію. Тоді намагається організувати свої мітинги. Важливим моментом стало повернення О. Лукашенка на вулицю, мобілізація (у стислі терміни) його прихильників на вуличну активність у відповідь.

У різних регіонах Білорусі держслужбовців, військових, працівників сільського господарства, вчителів, вихователів, працівників державних медіа закликали вийти на мітинг у Мінську на підтримку президента Олександра Лукашенка. Деяким погрожували звільненням у разі відмови від участі в акції.

На мітингу на свою підтримку Лукашенко не виглядав пригніченим, радше навпаки — мобілізованим і злим. Під час виступу він спробував консолідувати свій електорат, протиставити себе протестувальникам, продемонструвати активного й рішучого президента. Відвідування Мінського заводу колісних тягачів і спілкування з робітниками також стало свідченням спроби консолідувати традиційний для Лукашенка електорат і переконати його зберегти лояльність.

Через державні канали і пресслужбу президента доносилися відповідна інформація чи записи відео, що потім розповсюджувалися і в інтернеті, наприклад, відео Лукашенка з автоматом і сином у броньованій машині, що демонструвало його рішучість і мобілізованість, сюжет подяки самопроголошеного президента омонівцям за службу тощо.

Щоб оцінити ефективність провладних та опозиційних комунікаційних засобів, варто оцінити результати, які за їх допомогою були досягнуті. Як зазначає Г. Брестова (2015), не варто однозначно оцінювати політичний протест, адже питання ефективності в цьому сенсі завжди багатоваріантне й різне залежно від того, з позиції чиїх ін-

тересів розглядається. Неефективним протест визнається тоді, коли він не спричинив прогресу у вирішенні проблеми, яка змусила громадян вдаватися до політичного акціонізму.

Щоб узагальнити всі опозиційні та владні комунікації та визначити їх ефективність, представимо їх у зведеній таблиці:

ОПОЗИЦІЙНІ КОМУНІКАЦІЙНІ ЗАХОДИ		
ТРАДИЦІЙНІ	НОВІТНІ	РЕЗУЛЬТАТ
Протестні мітинги		Влада побачила силу і мобілізованість суспільства, рішучість протидіяти, різке засудження арештів демонстрації, з чим не можна не рахуватися. У процесі багатьох акцій чинився психологічний тиск на силовиків, деякі з них переходили на бік протестувальників. Демократичні країни отримали сигнал про готовність білорусів відстоювати свої права.
Розповсюдження листівок, газет		Люди, особливо ті, які не активно використовують інтернет-засоби, за допомогою друкованої продукції, отримали можливість мати альтернативну інформацію, дізнаватися, де і коли проходять протестні акції.
Вивішування і розповсюдження символіки		Повсюдна символіка протесту показувала владі й усім громадянам, що білоруси не змирилися і надалі нагадуватимуть усім про свою позицію.
Концертні програми		Револьюційні пісні, часто білоруською мовою, знаходили відгук в людей на емоційному рівні, що додатково підсилювало всю протестну активність.
Створення Координаційної ради для передачі влади		Координаційна рада для передачі влади, стала одним з центрів опозиційної активності, особливо за кордоном щодо підтримки білоруського народу, надала суб'єктність опозиційним лідерам.

Одиночні акції		Ставали інформаційним приводом для опозиційних неофіційних ЗМІ, міфотворчості й поширення історій про відвагу активістів і окремих протестантів, що підсилювало протестний рух.
Переговори із представниками керівництва різних країн		Призвели до санкцій проти влади, фінансової та організаційної підтримки опозиції.
	Комунікації через Telegram, інші месенджери та соц. мережі	Месенджери та соціальні мережі стали основним засобом для координації всіх вуличних акцій та активностей, платформою для спілкування, поширення важливої інформації, мемів тощо. Саме завдяки ним стало використання більшості традиційних протестних засобів комунікації.
	Використання опозиційних Youtube-каналів	Youtube-канали стали альтернативою провладних ЗМІ
	Флешмоби в Інтернеті	Дозволили підсилити відчуття єдності білоруського народу
	Відкриті листи, які поширювалися через Інтернет	Дозволяли висловити свої думки, звернутися публічно до владних осіб, знайти підтримку в простих білорусів, показати спільність думок протестантів, серед яких поважні члени суспільства.
	Поширення мемів, карикатур, історій про подвиги активістів тощо	Висміювання влади, возвеличення народних героїв впливало на емоційному рівні, дозволяло зменшувати страх перед репресивними механізмами влади, надихало інших активістів на подальшу боротьбу.
	Звернення в Інтернеті відомих людей	Артисти, спортсмени, письменники та інші відомі і видатні люди, яких люблять та більше довіряють підтверджували правильність і справедливість протестного руху, що наносило репутаційну шкоду владі і давало підтримку протестуючим.

ВЛАДНІ КОМУНІКАЦІЙНІ ЗАХОДИ		
ТРАДИЦІЙНІ	НОВІТНІ	РЕЗУЛЬТАТ
Силові придушення протестів		Викликали частково страх в суспільстві, але більшою мірою гнів і роздратування населення, спричинили ще потужніші протести з вимогою припинити насилля.
Використання адмінресурсу, можливостей державних інформаційних агентств, прес-служб		Стало приводом для критики, втрати довіри до влади і державних інституцій
Теле- і радіосюжети, новини, програми, статті в провладних ЗМІ		Викликали зменшення довіри до провладних каналів, спричинили пошук альтернативних каналів, найчастіше – опозиційних.
Провладні мітинги, тиск на працівників, щоб їх відвідували, погрози звільненням		Альтернативні мітинги дещо підсилили позиції влади, показали рішучість О. Лукашенка, здатність мобілізувати своїх прихильників, однак тиск і погрози їх відвідувати в обов'язковому порядку працівниками державних підприємств стало приводом для критики і висміювання.
Закриття опозиційних ЗМІ, заборона мітингів, ув'язнення		Позбавило опозицію доносити свою думку через офіційні канали, сприяло пошуку альтернативних. Спричиняло страх, але й підсилило спротив і бажання боротися, відстоювати свої права.
Блокування Інтернету		Ускладнило комунікацію щодо координації дій протестувальників, але викликало обурення і критику.
	Комунікації через провладні і підвладні інтернет-ресурси	Такі комунікації частково протидіяли опозиційним, дозволяли владі просувати і доносити до людей своє бачення ситуації.

	Поширення вигідних сюжетів, відео тощо через Інтернет	Фактично дали змогу владі вийти на «поле роботи» опозиції і протестного руху.
	Відстоювання точки зору влади на форумах та інших інтернет-платформах	Підсилило позиції влади на неофіційних платформах

Висновки

Аналіз засобів протестних комунікацій у Білорусі показав, що новітні інструменти в них відіграють ключову роль, адже навіть такі традиційні засоби як мітинги та інші протестні акції координуються за допомогою месенджерів і соціальних мереж. Так само потрібно відзначити впливовість і силу традиційних засобів, які не втрачають свою актуальність, адже ефективність протесту без їх використання була б невисокою. Тому вдале поєднання традиційних та новітніх засобів, офлайн і онлайн комунікацій приносить найкращий результат. Щодо дієвості та ефективності засобів комунікації, які використовували протестуючі в Білорусі, варто відзначити, яких основних результатів вдалося досягти. Насамперед, це: позбавлення легітимності сфальсифікованих виборів, невизнання виборів у Білорусі багатьма країнами світу, накладання санкцій на самопроголошеного президента та його оточення, мобілізація населення на боротьбу за свої права, послаблення позицій влади, примус її йти на певні поступки, зменшити репресії проти протестувальників тощо. Звичайно, не було досягнуто основної мети — зміни влади. Це пояснюється рядом обставин, зокрема епідеміологічною ситуацією, швидкою реакцією команди О. Лукашенка та роботи всього державного апарату, силових структур для приборкання хвилі протесту. Також самопроголошений президент застосовує симетричні заходи проти опозиції, організовує провладні акції, мобілізує своїх прихильників, робить ставку на силовий блок. Тому можна констатувати, що боротьба між владою і протестуючими ще триватиме, а кінцева перемога залежатиме від уміння швидко реагувати на внутрідержавні та зовнішні події, правильно використовувати наявні ресурси, зокрема організувати ефективні інформаційно-комунікаційні кампанії.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

Брестова, Г. (2015). Класифікація політичного протесту. *Studia Politologica Ucraino-Polona*, 5, 226–232.

Курас, А. І. (2015). Національна безпека Білорусі: військово-політичні парадигми. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України*, 2(76), 184–196.

Логвиненко, І. А., & Логвиненко, Є. С. (2020, 27 листопада). Масові протести в Білорусі 2020 року і революційні події 2004 року в Україні: спільне та відмінне. В *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави*, тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (с. 54–57). Харківський національний університет внутрішніх справ.

Масові протести в Білорусі: останні новини та що відомо. (2020, 7 грудня). 24 канал. https://news.24tv.ua/zavershilisya-vibori-prezidenta-bilorusi-siloviki-novini-svitu_n1393189

Павлович, Ю. О. (2017). Україна й Республіка Білорусь сьогодні: проблеми й перспективи відносин. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Економічні науки*, 5(354), 137–141.

Сіліцкі, В. (2003). Змяненне палітычнага раскладу пасья мясцовых выбараў і пэрспэктывы наступных выбарчых кампаній. В В. Булгакаў (Рэд.), *Мясцовыя выбары ў найноўшай палітычнай гісторыі Беларусі* (с. 271–279). Аналітычны Грудак.

Шадурский, В. Г. (2011). Формирование концептуальных основ внешней политики Республики Беларусь (1991–2011). *Вестник БДУ. Серия 3, 3*, 31–36.

Шипунов, Г. В. (2014). Авторитарный режим у Білорусі: історія становлення. *Грані*, 9, 92–99.

REFERENCES

Brestova, H. (2015). Klyasifikatsiia politychnoho protestu [Classification of Political Protest]. *Studia Politologica Ucraino-Polona*, 5, 226–232 [in Ukrainian].

Kuras, A. I. (2015). Natsionalna bezpeka Bilorusi: viiskovo-politychni paradyhmy [National Security of Belarus: Military-Political Paradigms]. *Scientific Notes Kuras Institute of Political and Ethnic Studies National Academy of Sciences of Ukraine*, 2(76), 184–196 [in Ukrainian].

Lohvynenko, I. A., & Lohvynenko, Ye. S. (2020, November 27). Masovi protesty v Bilorusi 2020 roku i revoliutsiini podii 2004 roku v Ukraini: spilne ta vidminne [Mass Protests in Belarus in 2020 and the Revolutionary Events of 2004 in Ukraine: Common and Different]. In *Suchasni problemy pravovoho, ekonomichnoho ta sotsialnoho rozvytku derzhavy* [Modern Problems of Legal, Economic and Social Development of the State], Abstracts of Papers of the International Scientific and Practical Conference (pp. 54–57). Kharkiv National University of Internal Affairs [in Ukrainian].

Masovi protesty v Bilorusi: ostanni novyny ta shcho vidomo [Mass Protests in Belarus: the Latest News and What is Known]. (2020, December 7). 24TV. https://news.24tv.ua/zavershilisya-vibori-prezidenta-bilorusi-siloviki-novini-svitu_n1393189 [in Ukrainian].

Pavlovych, Yu. O. (2017). Ukraina y Respublika Bilorus sohodni: problemy y perspektyvy vidnosyn [Ukraine and the Republic of Belarus Today: Problems and Prospects of Relations]. *Naukovyi visnyk Skhidnoevropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Serii: Ekonomichni nauky*, 5(354), 137–141 [in Ukrainian].

Shadurskii, V. G. (2011). Formirovanie kontseptual'nykh osnov vneshnei politiki Respubliki Belarus' (1991–2011) [Formation of the conceptual foundations of foreign policy of the Republic of Belarus (1991–2011)]. *Bulletin of the Belarusian State University. Series 3, 3*, 31–36 [in Russian].

Shypunov, H. V. (2014). Avtorytarnyi rezhym u Biorusi: istoriia stanovlennia [Authoritarian Regime in Belarus: History of Formation]. *Grani*, 9, 92–99 [in Ukrainian].

Silicki, V. (2003). Z«mjansen»ne palitychnaga raskladu pas«lja mjasovyh vybaraw i pierspektyvy nastupnyh vybarchyh kampanij [Changes in the Political Schedule After the Local Elections and the Prospects for the Next Election Campaigns]. In V. Bulgakaw (Ed.), *Mjasovyja vybary w najnowshaj palitychnaj gistoryi Biorusi* [Local Elections in the Recent Political History of Belarus] (pp. 271–279). Analitychny Grudok [in Belarusian].